

УДК 336.225

Славкова А. А., к.е.н., доцент

Ватаманюк О. С., здобувач

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ І СЕРВІС ПЛАТНИКІВ: ВІДМІННОСТІ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

Стаття присвячена дослідженню проблематики теоретичного взаємозв'язку між адмініструванням податків та сервісом платників податків. Розкрито сутнісні відмінності цих процесів та обґрунтовано важливість посилення сервісно-партнерської взаємодії фіскальних органів і платників податків.

Ключові слова: адміністрування податків, сервіс платників податків, податкові органи

Slavkova A., Vatamaniuk O.

TAX ADMINISTRATION AND THE SERVICE OF TAXPAYERS: DIFFERENCES AND THE INTERCONNECTION

The article is devoted to the research of the problems of the theoretical interconnection between the administration of taxes and the service of taxpayers. Essential differences between these processes are revealed and the importance of strengthening the partnership between fiscal authorities and taxpayers is substantiated.

Keywords: administration of taxes, service of the taxpayers, tax authorities

Славкова А. А., Ватаманюк О. С.

АДМИНИСТРИРОВАНИЕ НАЛОГОВ И СЕРВИС НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОВ: РАЗЛИЧИЯ И ВЗАИМОСВЯЗЬ

Статья посвящена исследованию проблематики теоретической взаимосвязи между администрированием налогов и сервисом налогоплательщиков. Раскрыто сущностные различия этих процессов и обоснована важность усиления сервисно-партнерского взаимодействия фискальных органов и налогоплательщиков.

Ключевые слова: администрирование налогов, сервис налогоплательщиков, налоговые органы

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Реалізація основних напрямів модернізації Державної фіскальної служби України, а також імплементація передових європейських стандартів взаємодії з платниками податків на принципах партнерства, зумовили поширення у фаховій та нормативній літературі поняття «податковий сервіс» як діяльності податкових органів, пов'язаної із обслуговуванням платників у податкових органах. Відсутність нормативного трактування даного поняття, а також паралельне, без належного обґрунтування, використання науковцями термінів «податкове адміністрування», «податковий сервіс» та «податкове супроводження» по відношенню до платників податків, спричиняють появу суперечностей щодо сутнісних відмінностей цих процесів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Термін податкове адміністрування є широко розповсюдженим у фаховому спілкуванні та науковому світі, а дослідженню його сутності та складових елементів присвячено десятки наукових праць, найбільш видатними авторами яких є В. Л. Андрущенко, З. С.

Варналій, Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, В. Б. Марченко, В. М. Мельник, А. О. Селіванов, Л. Л. Тарангул, С. П. Позняков та ін. На противагу цьому, поняттєвий апарат понять «сервіс платників податків» і «податкове супроводження» є недостатньо розробленим у вітчизняній науковій фінансовій літературі, а вживаються ці терміни переважно у контексті дослідження проблеми взаємодії податкових органів із великими платниками у працях Л. М. Бондар, Т. В. Василькової, В. П. Гоя, А. В. Пислиці, О. М. Сущенка.

У результаті аналізу українських економічних енциклопедичних видань останньої третини ХХ ст. [1; 2; 3] було виявлено, що поняття «адміністрування» ототожнювалася науковцями із поняттями «керувати» та «управляти» і у більшості випадків розглядалося через призму командно-адміністративного устрою. Сучасні ж дослідження вітчизняних вчених [4; 5; 6] засвідчили, що процес адміністрування податків також пов'язується із управлінською діяльністю фіскальних органів, спрямованою на забезпечення зростання податкових надходжень бюджетів різних рівнів.

Поряд із цим, окремі науковці [7; 8] пов'язують податкове адміністрування із діяльністю податкових органів, направленою на великих платників податків (ВПП), що не зовсім відповідає принципам партнерства, закладеним в основу співпраці органів Державної фіскальної служби та великих платників. Очевидно також, що саме для підкреслення особливості взаємодії податкових органів та ВПП, рядом вчених [9; 10; 11; 12] було застосовано поняття «сервіс платників податків», «податкове обслуговування», а також «податкове супроводження платників». Тим не менше, у жодному із наведених досліджень не було визначено концептуальних основ взаємозв'язку між адмініструванням податків та податковим сервісом платників.

Цілі статті. Зважаючи на високу роль податкових органів в успішності реалізації завдань податкової політики, зокрема, максимальної мобілізації податкових платежів до бюджету, особливого значення набуває обґрунтування концептуальних основ взаємозв'язку між адмініструванням податків та сервісом платників податків як основоположними елементами організації процесів оподаткування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Перш за все слід зазначити, що процес адміністрування податків апіорі передбачає існування суб'єктів управління, зокрема, спеціально уповноважених у сфері оподаткування органів виконавчої влади [6, с. 53], а тому сама по собі система податкового адміністрування не може координувати діяльність податкових органів і платників. Тим не менше, зосередження уваги науковців на управлінському аспекті адміністрування податків та паралельне вживання термінів «адміністратор» і «менеджер» у наукових колах призвели до ототожнення поняття «податкове адміністрування» із такою специфічною формою управління у сфері оподаткування, як податковий менеджмент. Хибність цих підходів, як ми вважаємо, обумовлюється, насамперед, помилковим обґрунтуванням змістового наповнення поняття «податковий менеджмент».

Якщо податкове адміністрування можна розглядати як явище, яке відображає сутність державної політики у сфері податкових відносин, то менеджмент, перш за все, визначається цілеспрямованим впливом на об'єкт для досягнення певного результату. При цьому даним об'єктом впливу є відносини, що виникають між державою та платниками з приводу сплати податків й обов'язкових платежів, які матеріалізуються в податкових надходженнях у бюджет. Результатом же такого впливу, як справедливо

зауважує професор О. М. Тимченко, має бути, з одного боку, формування централізованого фонду держави, а з іншого, – створення сприятливих умов для розвитку господарської діяльності [13, с. 12].

Розширюючи коло економічних відносин, які охоплює податкове адміністрування, звертаємося до напрацювань професора В. Л. Андрущенка, який досліджує сутність поняття «фіскальне адміністрування». На думку науковця, це явище поєднує у собі ознаки науки, політики і мистецтва. Як наука, фіскальне адміністрування формулює принципи ефективного управління податковою системою держави, як політика – являє собою дії органів влади, за допомогою яких державні фінансові ресурси розподіляються через механізм оподаткування між приватним і публічним секторами економіки, між державою та населенням і, нарешті, мистецьке призначення фіскального адміністрування полягає в успішному забезпеченні та функціонуванні податкової системи на основі професійних знань, досвіду і високої виконавської майстерності [14, с. 28].

Окремі ж представники вітчизняної наукової думки влучно вказують на відмінність між поняттями «податкове адміністрування» й «фіскальне адміністрування», визначаючи адміністрування податків складовою фіскального адміністрування. Зокрема, фінансово-економічний словник А. Г. Загороднього та Г. Л. Вознюка містить наступне твердження: «Найважливішою і визначальною складовою адміністрування фіскального є податкове адміністрування, домінуюче місце якого обумовлене як часткою податкових надходжень у доходах бюджету, так і єдиними принципами обліку, обчислення, сплати (стягнення) податкових платежів, а також відповідальності платників податків» [15, с. 13].

Не можемо не погодитися із відмінністю між поняттями «фіскальний» та «податковий» з огляду на те, що першому із них притаманне більш широке семантичне значення. У більшості сучасних словників сутність поняття «фіск» науковці пов'язують із фінансовими ресурсами, що перебувають у розпорядженні держави або, іншими словами, державною казною – сховищем грошей, коштовностей та інших матеріальних цінностей [16, с. 332; 17, с. 104; 18, с. 1538]. Таким чином, застосовуючи термін «фіскальний», ми посилаємося на явища, що стосуються інтересів державної скарбниці, тобто пов'язані із загальною сукупністю державних доходів, а не лише із їх важливою складовою – податковими надходженнями. Погоджуємося також із думкою, що по суті, фіскальне адміністрування разом із податковими має охоплювати і неподаткові платежі, що зосереджуються у державному бюджеті (казні), а отже, логічним є поділ фіскального адміністрування на податкове адміністрування та формування неподаткових платежів [19, с. 21].

Поряд із різноманітністю підходів до тлумачення податкового адміністрування, у науковій літературі існують розбіжності й у поглядах на сутність його елементів.

У межах податкового адміністрування академік Ю. Б. Іванов, професор А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма та В. В. Карпова виділяють наступні процеси: взяття на облік платників податків, декларування податкових зобов'язань та їх визначення органами контролю, зміна строків виконання податкових зобов'язань, повернення зайво сплачених податків, стягнення несплачених податків, застосування забезпечувальних заходів та оскарження рішень органів контролю і т. п. [20, с. 186]. Щоправда, вказаний перелік діяльностей був запропонований вченими у відповідності до сформульованого ними визначення «адміністрування податкових зобов'язань», в

якому основний акцент було розміщено саме на процедурі реалізації прав і обов'язків суб'єктів податкового права щодо узгодження й погашення податкових зобов'язань.

Вбачаючи у податковому адмініструванні систему управління, автори монографії «Економіка налогових реформ» виділяють притаманні такій системі функції управління: податкове планування, податкове прогнозування, облік, податковий контроль, поточний і стратегічний аналіз, податкове регулювання [21, с. 260].

Подібну точку зору висловлено також у праці «Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи» [22, с. 239-240], які включають до системи національного адміністрування такі елементи як організація податкових відносин, прогнозування і планування податкових надходжень, податковий контроль, а також регулювання податкових відносин, яке, зокрема, передбачає облік платників, консультативну роботу, введення податкових преференцій і т. ін.

Зазначимо, що не можемо до кінця погодитися із запропонованою структурою податкового адміністрування, адже помилковим вважаємо віднесення податкового планування, прогнозування і регулювання податкових відносин до складових адміністрування податків, адже цілком очевидно, що дані елементи є складовими державного податкового менеджменту [20].

Що ж стосується інших наукових підходів, то більш узагальнено структуру податкового адміністрування розглядає професор В. М. Мельник, який включає до його складу наступні види робіт: облікова, масово-роз'яснювальна, прогнозно-аналітична та контрольно-перевірочна робота [23, с. 40]. Масово-роз'яснювальну роботу із платниками як елемент системи податкового адміністрування визначають також В. А. Савчук [24] та Р. Ю. Паславська, яка до складових процесу адміністрування також включає безпосередню роботу податкових органів з платниками податків [25, с.19].

Як бачимо, для вітчизняної наукової думки останнього десятиліття характерним є розширення кола складових податкового адміністрування та віднесення до його системи таких елементів як масово-роз'яснювальна і консультативна робота. Не можемо погодитися із зазначеним, оскільки схилиємося до наукової думки, що адміністрування податків можна узагальнено визначити як управління, завідування без акцентування, яке здійснюється через накази та розпорядження. Зрозуміло, що вся діяльність податкових органів регламентована наказами і розпорядженнями, проте частина функцій, що стосуються обслуговування платників, зокрема надання їм консультативної допомоги і роз'яснень з податкового законодавства, має рекомендаційний, а не керівний характер. Контролюючи виконання платниками податкових зобов'язань, фіскальні органи мають створити зручні умови сплати, допомагати уникнути помилок у нарахуванні податків [26, с. 84] і саме у цьому, на нашу думку, проявляється сервісна складова взаємодії з платниками.

Тут доцільно буде також зауважити, що на відміну від розповсюдженого у науковому обігу терміну «сервіс платників», податкові органи досить часто оперують поняттям «обслуговування платника податків». У наказі Міндоходів «Про затвердження Концепції та документів для забезпечення ефективної організації роботи з надання адміністративних послуг та сервісів центрами обслуговування платників» зазначається, що обслуговування громадян та суб'єктів господарювання - це комплекс послуг, що надаються податковими органами переважно через центри обслуговування платників, який включає надання адміністративних послуг; надання консультативних послуг; надання інформаційних послуг; прийняття звітності; прийняття вхідної кореспонденції та видачу ключів електронного цифрового підпису [27].

Звертаючись же до етимологічного словника української мови знаходимо, що сервіс – це «обслуговування населення», запозичене від англійського «service» – «обслуговування, служба» [28, с. 216]. У зарубіжних виданнях сервіс може також означати і вид послуги, яка надається платникам податків [29, с. 210], і вживатися у назві головного податкового відомства країни, наприклад, Служба внутрішніх доходів США (від англ. The Internal Revenue Service). Беручи ж до уваги семантичне значення, вважаємо, що поняття обслуговування і сервіс можна вживати як синоніми.

Що ж стосується поняття «податкове супроводження», то у даному питанні погоджуємося із думкою науковця [9, с. 10], що податкове обслуговування є складовою податкового супроводження. Податкове супроводження платників податків можна визначити як діяльність фіскальних органів, спрямовану на забезпечення великим платникам максимально комфортних умов обслуговування при взаємодії з податковими органами, а також на попередження фактів порушення ними податкового законодавства, яка реалізується у процесі адміністрування обов'язкових платежів великих платників податків. Очевидно, що дане поняття є ширшим за змістом від поняття «сервіс платників податків», адже окрім безпосереднього надання послуг платникам, зокрема прийому звітності за допомогою електронних сервісів та здійснення консультативної допомоги, податкове супроводження відображає усі специфічні способи взаємодії фіскальних органів та платників податків.

Неабияке значення у цьому процесі відводиться проведенню податковими органами масово-роз'яснювальної та консультативної роботи із платниками податків, основною метою якої є створення у свідомості останніх толерантного ставлення до діяльності податкових органів та формування податкової культури. Таким чином, більш доречним вважаємо до складових адміністрування податків включати облік платників, облік податкових надходжень, податковий контроль і управління податковим боргом, тоді як масово-роз'яснювальну та консультаційну роботу – до складових податкового супроводження платників податків.

Справедливо буде зауважити, що у свій час абстрактно-теоретичне розмежування податкового адміністрування і податкового супроводження певною мірою здійснив В. Б. Марченко, який припускає, що весь спектр адміністративної діяльності уповноважених органів у сфері справляння податків можна умовно поділити на позитивне та примусове адміністрування. Якщо позитивне адміністрування спрямоване на створення умов для виконання обов'язків суб'єктами податкових правовідносин і містить функції організаційно-виконавчого характеру, зазначає науковець, то адміністративно-примусова діяльність уповноважених органів передбачає втручання у сферу правових інтересів суб'єктів податкових правовідносин для спонукання їх до виконання вимог податкових норм [4, с. 122]. Тим не менше, оскільки даний вчений розглядав адміністрування податків більше у правовому аспекті у контексті прийняття Податкового кодексу, подальшого розвитку дана думка не одержала.

Як уже зазначалося раніше, поняття «податкове супроводження» у фаховій літературі у сфері оподаткування вживається, як правило, для позначення видів діяльності та послуг, які надаються фіскальними органами великим платникам податків. На наш погляд, це пов'язано із тим, що такі характеристики ВПП як значний фінансовий потенціал, висока прибутковість, складність виробничих відносин, а також широкі можливості щодо ухилення від оподаткування, у сукупності представляють собою високий рівень ризику [30, с. 121] і саме тому важлива роль відводиться сервісній складовій взаємодії із цими платниками.

Зокрема, Л. О. Соловйова зазначає, що процес податкового супроводження великих платників податків здійснюється шляхом реалізації загальних та спеціальних функцій, характерних лише для спеціалізованих податкових інспекцій, а саме: відбір платників до категорії великих, індивідуальний підхід до кожного платника, податкові послуги і т. ін. [10].

Із даним поглядом погоджується також В. П. Гой, який вказує на те, що функція податкового супроводження властива виключно інспекціям, які обслуговують таких платників та включає в себе всі процеси податкового обслуговування й контролю. Науковець також звертає увагу на те, що єдине визначення податкового супроводження великих платників податків відсутнє і пропонує розуміти дане поняття як передбачену та регламентовану нормами чинного законодавства професійну діяльність осіб, які працюють з великими платниками податків з питань оподаткування, направлену на забезпечення залучення платежів до бюджету та яка передбачає здійснення уповноваженими працівниками податкової інспекції системи дій (спеціалізованих послуг), починаючи від надання консультацій щодо змісту податкового законодавства в цілому і до реалізації матеріалів податкового аудиту. При цьому В. П. Гой також припускає, що основна функція податкового супроводження – фіскальна [9, с. 10-11].

Оцінивши, по праву, вклад вченого у дослідження даної проблеми, тим не менше, не можемо погодитися із його позицією. Перш за все, звернемося до семантичного значення слова «супроводження». Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови «супроводжувати» означає – «їхати з ким-небудь, доповнювати що-небудь чимсь», а «супроводжуватися» - «поєднуватися з якою-небудь іншою, побічною дією, явищем; відбуватися одночасно з чимсь» [18, с. 1424]. Очевидно, що податкове супроводження виступає доповнювальною дією до податкового адміністрування. Оскільки фіскальна функція податкового адміністрування впливає із первинної функції самого податку – наповнювати бюджет, то податкове супроводження як комплекс супровідних дій до цього процесу не може мати на меті виконання фіскальної функції.

Нині ж, ні головний податковий закон, ні підзаконні нормативні акти України не містять законодавчого трактування терміну «податкове супроводження», однак контекст, у якому він вживається, нашою думкою, що головне завдання податкового супроводження усе ж таки не збір податків, а створення сприятливих умов для реалізації пов'язаних із ним дій. Саме по собі провадження податкового адміністрування без податкового супроводження, як і навпаки, позитивного результату не принесуть, зважаючи на першочергові завдання цих діяльностей. Якщо податкове супроводження направлене, насамперед, на виявлення потенційних ризиків, моніторинг діяльності платника та попередження ситуацій, що призведуть до порушення податкового законодавства, то податкове адміністрування передбачає застосування визначених у чіткому алгоритмі важелів і санкцій за тих чи інших умов, як от у випадку заниження податкового зобов'язання до винних осіб застосовується фінансова відповідальність у вигляді штрафу.

Висновки. Податкове адміністрування як специфічний тип правовідносин, що склалися у сфері формування централізованих фінансових ресурсів, покликане не лише забезпечувати зростання податкових надходжень до бюджетів різних рівнів, але й сприяти стимулюванню економічного розвитку, зміцненню податкової дисципліни та вдосконаленню організаційної структури фіскальних органів. Виконання цих завдань є передумовою оптимізації податкової системи держави, що є особливо актуальним в

умовах зростання соціальних потреб населення та інтеграції України у світову спільноту.

Водночас не менш гостро на сучасному етапі трансформаційного періоду національної економіки постають проблеми створення максимально сприятливих умов для платників податків при виконанні ними податкового обов'язку та налагодження фіскальними органами партнерської співпраці із платниками через вдосконалення їх податкового сервісу, спрямованого на подолання суб'єктивних факторів порушення податкового законодавства та підвищення рівня свідомої сплати податків до бюджету.

Незважаючи на існування розбіжностей у теоретичних аспектах податкового адміністрування та сервісу платників податків, на практиці ці види діяльності настільки взаємопереплітаються, що на окремому етапі взаємодії платників і податкових органів, їх уже неможливо розділити. Зокрема, від того, наскільки оперативною є робота фіскальних органів у наданні податкових консультацій, залежить грамотність складання податкової звітності платників і подальше дотримання ними норм податкового законодавства. Отже, оптимальне співвідношення якості одержаних послуг та рівня виконання податкового обов'язку платниками, залежить від того, наскільки вміло податковим органом було встановлено баланс між процедурами податкового адміністрування і сервісу платників.

Список використаних джерел:

1. Універсальний економічний словник: менеджмент, маркетинг, реструктуризація / [авт.-уклад. Хом'як Р.]. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга пам'яті України», 1999. – 392 с.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / Редкол. : ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
3. Економічний словник-довідник / за ред. докт. екон. наук, проф. С. В. Мочерного. – Київ : Феміна, 1995. – 368 с. (Nota bene)
4. Марченко В. Б. Щодо застосування терміна «адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів)» у Податковому кодексі України / В. Б. Марченко // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 1. – С. 120-123.
5. Томнюк Т. Л. Дефініція «адміністрування податків»: сутність та специфічні особливості в управлінській діяльності податкових органів / Т. Л. Томнюк // Науковий Вісник Буковинської державної фінансової академії: збірник наукових праць. – Чернівці, Технодрук, 2009. – Вип. 4 (17): Економічні науки. – С. 56-62.
6. Проскура К. П. Особливості адміністрування податків в Україні / К. П. Проскура // Економічний часопис-XXI. - 2012. – № 3/4. - С. 53-55.
7. Тімарцев О. Ю. Адміністрування великих платників податків: світовий досвід і Україна / О. Ю. Тімарцев // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Сер. Економічні науки. – 2010. – № 4. – С.307-314.
8. Рубан Н. І. Податкове адміністрування великих платників податків / Н. І. Рубан, Т. М. Єгорова, Т. В. Василькова // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – № 2 (49). – С. 47-53.
9. Гой В. П. Правове забезпечення діяльності органів державної податкової служби України по роботі з великими платниками податків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / Гой Віктор Петрович ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. - Ірпінь, 2011. - 18 с.
10. Соловійова Л. О. Державний податковий менеджмент великих платників податків в Україні [Електронний ресурс]/ Режим доступу: http://nc.asta.edu.ua/Kyrsi%202009/tezi/images_tezi/S_2_Solovyova.htm
11. Сущенко О. М. Сервіс великих платників податків у Австрії [Електронний ресурс]/ О. М. Сущенко, А. В. Пислиця // Ефективна економіка. – 2015. – № 10. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/84.pdf
12. Сущенко О. М. Фіскальна роль та сервіс великих платників податків Італії / О. М. Сущенко, А. В. Пислиця // Економічний форум. – 2015. - № 4. – С. 403-411.
13. Тимченко О. М. Теоретична та прагматична розбалансованість управління податковим боргом в Україні / О. М. Тимченко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2013. – 9 (1). – С. 8-15.
14. Андрущенко В. Л. Фіскальне адміністрування як наука і мистецтво / В. Л. Андрущенко // Фінанси України. - 2003. - № 6. - С. 27-35.
15. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
16. Осовська Г. В. Економічний словник: наукове видання / Осовська Г. В., Юшкович О. О., Завадський Й. С. – К.: Кондор, 2007. – 358 с.
17. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / Редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1983. – (Словники України). - Т. 6: У - Я / Уклад.: Г. П. Півторак та ін. – 2012. – 568 с.

18. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
19. Сибірянська Ю. В. Адміністрування доходів бюджету: реалії та перспективи [Електронний ресурс] / Ю. В. Сибірянська // Економіка та держава. – 2008. – № 11. – С. 20-23.
20. Податковий менеджмент : підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. - К.: Знання, 2008. - 525 с.
21. Экономика налоговых реформ: монография / Под ред. И.А. Майбурова, Ю.Б. Иванова, Л.Л. Тарангул. – К.: Алерта, 2013. – 432 с.
22. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій. – К.: Знання, 2008. – 675 с.
23. Мельник В. М. Проблеми теорії та практики адміністрування податків в Україні / В. М. Мельник // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 5. – С. 40-43.
24. Савчук В. А. Теоретичні засади організації адміністрування податків [Електронний ресурс] / В. А. Савчук // Ефективна економіка. – 2013. - № 3. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1852>
25. Паславська Р. Ю. Система адміністрування податків в Україні : дис. канд. ек. наук : 08.00.08 / Паславська Роксолана Юріївна – Львів, 2014. – 220 с.
26. Пислиця А. В. Теоретичні засади адміністрування акцизів / А. В. Пислиця // Фінанси, облік і аудит. - 2014. - Вип. 2. - С. 79-94. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Foa_2014_2_8.pdf.
27. Про затвердження Концепції та документів для забезпечення ефективної організації роботи з надання адміністративних послуг та сервісів центрами обслуговування платників [Електронний ресурс]: Наказ Міндоходів України від 30 вересня 2013 року. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/62852.html>
28. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / Редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1983 – Т. 5. – Р. Р – Т / Уклад.: Р. В. Болдирев та ін. – 2006. – 704 с.
29. OECD (2015), Tax Administration 2015: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies, OECD Publishing, Paris. – 384 p.
30. Славкова А. А. Критерії ідентифікації великих платників податків: зарубіжний досвід та українські реалії / А. А. Славкова, О. С. Ватаманюк // Фінанси, облік і аудит. - 2013. - Вип. 2. - С. 119-131.

Рецензент д.е.н., професор Федосов В.М.